

Galiza cara Australia ontem e hoxe¹

Australia, quizais por tratarse dun continente afastado, aparece sempre nun segundo plano, desde o punto de vista europeo e galego en particular, a pesar da súa riqueza cultural e dos vínculos que unen aquelas terras coas nosas.

MARÍA JESÚS LORENZO MODIA

Directora do Departamento de Filoloxía

Inglesa da Universidade da Coruña

A GALIZA, dunha maneira especial, únennlle fortes lazos con Australia, que xa se puxeron de manifesto en diferentes traballos levados a cabo, tanto no País como no continente australiano. A literatura, a historia, o mundo poscolonial, a revisión dos conceptos de colonización, a emigración, o mundo dos aborixes, as relacións internacionais e o 160 aniversario da fundación de Nova Nursia polo galego Frei Rosendo Salvado son algúns dos elementos que consideramos que xustifican sobradamente o interese na cultura do continente austral desde o noso país.

No ano 2001 celebrouse unha exposición en Tui para conmemorar o centenario da morte de Frei Rosendo Salvado. Desde aquela, grazas en grande parte ao interese suscitado por este persoeiro, consolidouse e intensificouse o estudo das relacións entre Galiza e Australia, tanto no ámbito universitario e cultural coma no histórico e político. Podemos comezar mencionando os moitos exemplos de traballo desenvolvido até o momento en Australia. En Sydney constituíuse unha nova asociación galega, ademais do Centro Galego, e outros centros en Brisbane, Perth e Auberley, a *Galician Association of Sydney Incorporated*, e, coa axuda da Fundación Myer, estableceuse na Universidade de Queensland o proxecto para a transcripción e redacción dos diarios de Salvado. Na Universidade de La Trobe, creouse un proxecto sobre a cultura e costumes de Galiza con colaboradores de varias universidades. Tamén se fundou a revista *Antipodas, Revista de Estudios Hispánicos y Gallegos*, revista que chega ás mellores universidades do mundo, na que aparecen artigos sobre Galiza e a súa literatura como o de Roy Boland e J. Miguel Alonso Giráldez sobre o panorama da escrita galega na actualidade. Destaca o labor de estudiosos australianos dirixidos polo profesor Roy Boland (Universidade de La Trobe) ou o Dr. Roberto Esposto (Universidade

Rosendo Salvado y Rotea 1814-1900

de Queensland) que están a preparar unha proposta para solicitar fondos do *Australia Research Council* para investigaren a herdanza hispana e galega da misión en Nova Nursia fundada por Rosendo Salvado. Por último, no ano 2005 o Ministro de Defensa de Australia visitou Galiza co fin de impulsar a construción de buques por encargo do goberno australiano pola empresa Navantia radicada en Ferrol, contratos que se es-

Danza de aborixes cara a 1940.

En 1852, a banda de música de Tui recibiu a Rosendo Salvado interpretando Maquié, a danza australiana harmonizada por el

tán a levar a cabo na actualidade. En Galiza, o CEPAM (Centro de Estudos de Poboación e Análise das Migracións) dedicou varios traballos ao estudo das relacións entre Galiza e Australia, e publica a revista *Migratio*, na que apareceu un interesante artigo sobre o tema, escrito por María Xosé Rodríguez Galdo e Abel Losada López. Da mesma maneira, como xa mencionamos máis arriba, en 2001 celebrouse unha exposición en Tui sobre Frei Rosendo Salvado para conmemorar o seu centenario. O resultado de desa exposición é o interesantísimo libro *O bispo dos sen alma*, con destacados artigos de estudiosos como Francisco Díaz-Fierros, Xesús Vila Botanes ou Roberto Ledo Garrido, e que conta tamén con abundante material gráfico e un catálogo dos obxectos, principalmente fotografías, gravados e cartas, que se presentaron na exposición para ilustrar o seu labor. Pensamos que nos tamén, desde a Universidade da Coruña podemos contribuír a unha maior difusión desta importante figura galega desde un enfoque máis académico. Este labor de achegamento de Australia e a súa cultura a Galiza xa comezou no ano 2005 por medio dun ciclo de cinema australiano que tivo lugar no Forum Metropolitano da Coruña, coa colaboración de Embaixada de Australia en España e o Concello desta cidade. Neste ciclo proxectáronse dez filmes australianos en versión orixinal subtitulada, todos eles merecedores de diversos

galardóns, entre os que podemos destacar: *Radiance* (1998), *Two Hands* (1999), *Bootmen* (2000), *The Dish* (2000) ou *Looking for Alibrandi* (2000).

A diáspora galega, aínda que moi citada, é pouco coñecida en profundidade. Desde a Universidade da Coruña propuxémonos estudar, coa axuda de especialistas na materia procedentes de varios continentes, as relacións culturais e históricas entre Galiza e Australia por medio do primeiro congreso internacional que se celebrou na nosa terra, que saibamos, sobre este particular. Estas relacións foron levadas a cabo por viaxeiros, comerciantes, exploradores, misioneiros e familias enteiras, soñadores todos, á procura doutra vida nas antípodas.

As relacións de Galiza con Oceanía comezan coas viaxes dos habitantes de Galiza a aquelas terras. Xa no ano 1519 se poden atopar galegos nos barcos de Magalhães e Elcano, demostrando así seren mariñeiros valentes que se embarcaron en aventuras na era dos descubrimentos xeográficos ou na procura de fortuna e gloria persoais. Entre os anos 1526 e 1527 saíu do porto da Coruña a carabela San Lesmes coa finalidade de establecer unha rota comercial coas Illas Molucas (Migués). Porén, proxectos como este víronse minguados polas azarosas viaxes e polo escoramento dos nosos rotas comerciais debido ao desenvolvemento das relacións mercantís co novo mundo americano. Aínda que nos séculos XVII e XVIII hai novas viaxes a Oceanía de galegos e galegas, entre as que destaca Isabel Barreto², non é até mediados do século XIX cando o crego bieito galego Frei Rosendo Salvado chega á *Terra Australis* occidental coa idea de vivir entre os aborixes e establecer alí unha comunidade de evanxelización, formación e traballo agrícola. A súa teima foi a do desenvolvemento da comunidade autóctona que fora rexeitada –e mesmo exterminada– por todos os colonizadores anterior-

Aínda que nos séculos XVII e XVIII hai novas viaxes a Oceanía de galegos e galegas, non é até mediados do século XIX cando o crego bieito galego Frei Rosendo Salvado chega á *Terra Australis* occidental

res, chegando a ser coñecido polo seu labor como 'o bispo dos sen alma'. A cidade que el fundou, Nova Nursia, é aínda na actualidade o centro cultural e comercial do entorno, e conserva o espírito do frade músico que foi quen de irmandarse e escoitar a música e as verbas dos poboadores autóctonos do continente austral e poñelas en sintonía con outras para o progreso común (Salvado Rotea, Russo, Pérez). Xa no século XX establecéronse colonias de emigrantes e negocios e industrias creados por galegos ou con grande participación dos nosos compatriotas en diferentes cidades, especialmente en Perth, Melbourne e Sydney, que perviven até hoxe. Aínda que Galiza e Australia están separadas por unha inmensa extensión de auga e terra, Galiza sempre sentiu un apego especial pola identidade australiana grazas aos vínculos que estableceron as cadeas migratorias, que foron especialmente activas nos anos sesenta e setenta do pasado sé-

culo, especialmente por vía indirecta desde o continente americano.

O congreso internacional que se organizou na nosa universidade analizou aspectos específicos destas relacións coas antípodas e subliñou a continuidade das mesmas ao longo do tempo. Simultaneamente coa realización desta *International Conference on Cultural and Historical Relations between Australia and Galicia* púidose ver a exposición *Galicia-Australia: Vello amigos*, cedida polo Consello da Cultura Galega, que foi preparada para ser exposta con anterioridade en Sydney, e que exemplificou de maneira plástica estes vínculos culturais e serviu como marco referencial á conexión entre dous pobos tan distantes xeograficamente. O congreso contou tamén con proxección de documentais sobre as relacións de Australia e Galiza cedidos pola Compañía de Radiotelevisión de Galicia, e sobre diferentes aspectos da vida e as paisaxes australianas. O

Frades e aborixes en Nova Nursia arredor do 1875

Nova Nursia en 1870 vista desde o leste por un pintor itinerante

programa do evento incluíu tamén o desprazamento dos congresistas e relatores ao Pazo de Mariñán, por deferenza da Deputación da Coruña, onde se descubriu unha placa que rememora os primeiros eucaliptos chegados de Australia da man de Frei Rosendo, en forma de semente, e plantados no recinto no século XIX pola familia propietaria, e que aínda se conservan nos xardíns de entrada ao pazo. Este acto contou coa presenza do Sr. Presidente da Deputación da Coruña, Salvador Fernández Moreda, do Agregado Cultural da Embaixada de Australia en España, Sr. Edward Palmisano, do Sr. Rector Magnífico da Universidade da Coruña, D. José María Barja Pérez, do Sr. Carlos Sixirei, da Secretaría Xeral de Emigración, da Sra. Teresa López, Decana da Facultade de Filoloxía, e do Sr. Barry McGuinley, Presidente de ASBA Galicia, asociación de amizade con Australia, que faleceu recentemente e cuxa perda sentimos con grande pesar. Mención especial merece, tamén, a presentación feita no congreso da tradución ao inglés da novela *Romasanta* do novelista galego Alfredo Conde, contando coa presenza do propio escritor e do tradutor australiano, Roy Boland, Catedrático de español e galego na Universidade de Sydney.

Ademais de todos os actos mencionados, as sesións desta reunión científica estiveron divididas en tres grandes bloques temáticos que contaron coa concorrencia de expertos australianos e europeos. En primeiro

lugar, os estudos sobre os galegos que historicamente viaxaron a Australia, desde o Renacemento até a actualidade, e en particular, de Frei Rosendo Salvado. En segundo lugar, fíxose unha visión sincrónica da realidade actual australiana, a través dos diversos medios de comunicación, incluso mediante os testemuños dun aborixe e as súas dificultades na vida diaria, expostas en varias publicacións da súa autoría, pero sen esquecer aspectos tan dispares como a xeoloxía do país austral e os seus paralelismos co noso territorio. En terceiro lugar, fixéronse análises literarias da narrativa australiana contemporánea desde a anglística europea e galega, establecendo as relacións con outras literaturas anglófonas.

No primeiro bloque temático, cabe destacar a conferencia inaugural pronunciada por Roy Boland, da Universidade de Sydney, en torno ao pasado e ao presente dos "Galegos e españois en Australia," incluíndo a emigración producida no século XX e que aínda ten unha colonia galega moi significativa en cidades como Sydney ou Melbourne, subliñando o seu significado na formación desta nación no mundo globalizado. Boland ofreceu unha visión de Australia como unha sociedade multiétnica na que ten cabida e importancia a cultura galega. O Dr. Vitor Migués, da Universidade de Santiago, analizou a documentación existente sobre a factoría coruñesa para o comercio coas Molucas, denominada Casa do Maluco, pondo de relevo os vínculos existentes entre a cidade da Coruña e as rotas marítimas do Pacífico no século XVI. O frade bieito da comunidade de Nova Nursia, David Barry, fixo unha análise da correspondencia inédita de Salvado entre Australia, Andalucía e Galiza a mediados do século XIX á luz dos arquivos existentes tanto en Galiza coma en Andalucía e Australia. O arquivista da Catedral de Tui, Avelino Bouzón Gallego deu conta da figura do frade ga-

Xa no século XX establecéronse colonias de emigrantes e negocios e industrias creados por galegos ou con grande participación dos nosos compatriotas en diferentes cidades, que perviven até hoxe

lego desde a perspectiva dos documentos existentes na cidade onde foi nado. Á luz da información achegada por Bouzón, Salvado aparece como unha figura extraordinaria e case mítica, e un fito nas relacións entre Galicia e Australia. O Profesor Roberto Esposto, da Universidade de Queensland, en Brisbane, falou da misión de Rosendo Salvado en Australia Occidental a través dos seus diarios inéditos, e da súa relación con outros discursos e prácticas socioutópicos cristiáns en Hispanoamérica. O profesor Peter Gerrand, Catedrático na Universidade de La Trobe ofreceu unha visión desde as antípodas do beneficio que suporía para a cultura galega a nivel mundial a existencia do dominio .gal en internet. Pola súa parte, a Catedrática de Historia e institucións económicas da Universidade de Santiago de Compostela, María Xosé Rodríguez Galdo, analizou o papel da emigración dos galegos a Australia no século XX. Centrouse nos trazos de identidade galegos dentro do contexto da emigración española ao continente australiano e nos aspectos que axudan a entender as relacións institucionais, económicas e culturais existentes na actualidade entre Australia e o país galego.

No segundo bloque de relatorios, sobre a sociedade australiana actual, destacou a presentada pola Directora do Centro de Estudos Australianos da Universidade de Barcelona, Susan Ballyn, que analizou a misión de Nova Nursia a través das impresións

dun aborixe que viviu nela desde neno, trátase do escritor Alf Taylor. O profesor Varela Tembra, da Universidade Pontificia de Salamanca, estudou o desenvolvemento da Igrexa católica en Australia. A profesora da Universidade da Coruña, Elena Alfaya, mostrou aos asistentes a presenza de temas relacionados con Australia no xornal galego *La Voz de Galicia*. Tamén estudaron os vínculos entre ambos os dous países, Australia e Galicia, Paula Lojo e Lidia Montero, a través dunha análise cultural comparando os estilos de vida e a lingua que se describen en dúas series de grande éxito de aquí e das antípodas: *Mareas vivas* e *Neighbours*. Os estudos culturais son tamén o centro do traballo da profesora Elizabeth Woodward, confirmando mediante a análise do significado dun termo especificamente australiano, referido á solidariedade nun accidente mineiro en Australia, que a competencia lingüística non é suficiente para apreciar os valores culturais dunha sociedade. Por último, na terceira parte do congreso, que serviu de foro para as visións de Australia, a súa cultura e literatura contemporáneas, desenvóléronse traballos sobre escritores e escritoras contemporáneos como Rosa Praed, Murray Bail, Peter Carey ou David Malouf, este último feito pola Profesora Lisa Armellino da Universidade de Turín, Italia.

Os resultados máis salientábeis deste encontro verán a luz este mesmo ano nunha publicación monográfica

Lembrando ao bispo galego que hoxe na Australia é unha figura fundamental para recuperar a súa historia

Eucalipto do Paseo da Ferradura de Santiago, atribuído a unha semente enviada polo padre Salvado. Logo é ben certo que esta especie chegou a ser endémica no país extendéndose por todas partes

fica bilingüe da revista *Antípodas*, que está a ser avaliada por pares, e que levará por título *Australia and Galicia: Defeating the Tyranny of Distance / Australia e Galicia: Vencendo a tiranía do afastamento*, que coeditaremos co Prof. Roy Boland. Con este título queremos facer referencia e prestar o recoñecemento debido ao texto clásico de Geoffrey Blainey *The Tyranny of Distance* de 1966.

BIBLIOGRAFÍA

- BLAINEY, Geoffrey. *The Tyranny of Distance: How Distance Shaped Australia's History*. Melbourne: Sun Books, 1966.
- BOLAND OSEGUEDA, Roy e José Miguel Alonso Giráldez. "Panorama da escrita en lingua galega entre os séculos XX e XXI." *Antípodas* (en prensa).
- BOUZAS, Pemón. *El informe Manila: Isabel Barreto, la que surcó los Mares del Sur en busca de las rutas de las especias*. Barcelona: Martínez Roca, 2005.
- CONDE, Alfredo. *Romasanta. Memorias inciertas do home lobo*. Santiago de Compostela: Sotelo Blanco, 2004. [*Romasanta. Uncertain Memoirs of the Galician Wolfman*. Trad. de Roy C. Boland Osegueda. Sydney, Australia: Antipodas Monographs, 2006].
- DÍAZ-FIERROS VIQUEIRA, Francisco e Avelino Bouzón Gallego, comisarios. *O bispo dos sen alma. Exposición Frei Rosendo Salvado (1814-1900)*. Santiago de Com-

postela: Consello da Cultura Galega, 2001.

LORENZO MODIA, María Jesús e Roy C. Boland Osegueda, eds. *Australia and Galicia: Defeating the Tyranny of Distance / Australia e Galicia: Vencendo a tiranía do afastamento*. Sydney: Antipodas Monographs, 2008.

MIGUÉS RODRÍGUEZ, Vitor Manuel. "Primeiras vinculacións entre Galicia e o Pacífico: a coruñesa casa do Maluco." Lorenzo Modia e Boland Osegueda, eds.

PÉREZ, Eugenio. O.S.B. *La Misión de los benedictinos españoles en Australia Occidental. 1846-1900. La abadía española de Nueva Nursia en Australia Occidental*. Madrid: Ministerio de Asuntos Exteriores, 1990.

RODRÍGUEZ GALDO, Mª Xosé e LOSADA ÁLVAREZ, Abel. "As relacións entre Galicia e Australia. De terra incógnita a un mercado prometedor." *Migratio. Revista de poboación e migracións* 2 (2003).

—. *Galicia-Australia. Viejos amigos*. Documentos de traballo CEPAM, nº 1, 2001.

RUSSO, George, M. A. *Lord Abbot of the Wilderness. The Life and Times of Bishop Salvado*. Melbourne, The Polding Press, 1980. [Trad. *O señor abade do ermo. A vida e a época do Bispo Salvado*. Santiago de Compostela: Consello de Cultura Galega, 2001].

SALVADO ROTEVA, Rosendo. *Memorias Históricas sobre la Australia y la misión benedictina en Nueva Nursia*. Madrid: BAC, 1946 ■

¹ Este traballo foi posíbel grazas á rede de investigación "Rede de lingua e literatura inglesa e identidade" (2007/000145-0), financiada pola Xunta de Galicia e o Fondo Europeo de Desenvolvemento Rexional (FEDER). Agradécese esta axuda expresamente por este medio.

² Das súas andanzas e aventuras fíxose eco Pemón Bouzas na novela *El informe Manila: Isabel Barreto, la que surcó los Mares del Sur en busca de las rutas de las especias*.